

Schembri o.fl. gegn Möltu

Dómur frá 10. nóvember 2009

Mál nr. 42583/06

1. gr. 1. viðauka. Friðhelgi eignarréttar

6. gr. Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi

Eignarnám. Almannahagsmunir. Bætur fyrir eignarnám. Réttur til málsmeðferðar innan hæfilegs tíma.

1. Málsatvik

Kærendur eru eigendur tveggja landsvæða, A og B, í Ghaxaq á Möltu. Svæði A er 71,5 fermetrar en svæði B eru rúmir 1.930 fermetrar. Árið 1974 lýstu stjórnvöld yfir að þau hygðust kaupa svæðin tvö en ella taka þau eignarnámi og nýta í almannapágu. Sama ár voru kærendum boðnar 81 maltnesk líra (u.þ.b. 189 evrur) fyrir svæði A og 2.905 maltneskar lírur (u.þ.b. 6.762 evrur) fyrir svæði B. Kærendur höfðu tilboðinu.

Árið 1990 hófst málsmeðferð fyrir úrskurðarnefnd vegna eignarnámsbóta. Nefndin fyrirskipaði kærendum þann 13. nóvember 1995 að láta stjórnvöldum í té svæðin tvö. Nefndin kvað á um að stjórnvöldum bæri að greiða kærendum 277,75 maltneskar lírur (u.þ.b. 647 evrur) fyrir landsvæði A og 7.099,94 maltneskar lírur (u.þ.b. 16.512 evrur) í bætur fyrir landsvæði B. Kærendur höfðu lagt fram eigið sérfræðilegt mat á virði svæðanna. Samkvæmt því voru svæðin metin á samtals 105 þúsund lírur (u.þ.b. 243.830 evrur).

Kærendur höfðuðu mál fyrir dómstólum og héldu því fram að 1. gr. 1. viðauka Mannréttindasáttmálans hefði verið brotin þar sem landsvæðin hefðu ekki verið notuð í almannapágu og að úrskurðaðar bætur hefðu ekki verið fullnægjandi. Þeir bentu á að svæði A hefði verið úthlutað til einstaklings í þeim tilgangi að hann gæti reist bílskúr og garð við hús sitt. Svæði B hefði ekki verið nýtt fram til ársins 1979 þegar lítill minnisvarði var reistur á litlum hluta landsins. Að öðru leyti hefði landsvæðið ekki verið nýtt af stjórnvöldum í 25 ár. Ennfremur héldu kærendur því fram að maltnesk stjórnvöld hefðu brotið gegn 6. gr. sáttmálans með því að fresta því í 16 ár að hefja málsmeðferð fyrir úrskurðarnefnd vegna eignarnámsbóta en samkvæmt maltneskum lögum gátu einungis stjórnvöld hafið slíka málsmeðferð.

Maltneskir dómstólar töldu sannað að umrædd landsvæði hefðu að hluta verið notuð til veglagningar, almenningsgarða, strætisvagnstöðvar, minnisvarða og fjögurra bílskúra. Bílskúrarnir voru ekki að fullu á hinu umrædda landsvæði og einn þeirra hýsti rafstöð í almannapágu. Af þessum sökum var talið að landið hefði verið nýtt í almannapágu og jafnvel þótt landsvæðið hefði verið ónotað um nokkra hríð þá væri það eðlilegt vegna framkvæmda sem þessara. Auk þess var talið að bæturnar hefðu verið metnar á grundvelli hlutlægra viðmiða sem fram komu í lögum. Ekki var talið útilokað að heimilt væri að úthluta landi sem tekið væri eignarnámi í almannapágu til einkaaðila. Maltneskir dómstólar töldu einnig að úrskurðarnefnd vegna eignarnámsbóta hefði verið heimilt að byggja mat sitt á aðstæðum árið 1974 þegar landið hefði verið tekið eignarnámi. Verðmat kærenda hefði aftur á móti byggt á síðari tíma verðmati. Engu að síður var talið að óviðunandi töf hefði verið á meðferð málsins sem hefði brotið í bága við 6. gr. sáttmálans. Kærendum voru því dæmdar 600 maltneskar lírur í bætur.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærendur byggðu máltilbúnað sinn hjá dómstólnum einkum á 1. gr. 1. viðauka. Þeir bentu á að almannahagsmunir hefðu ekki réttlætt eignarnámið og að bæturnar sem greiddar voru fyrir landið hefðu ekki verið fullnægjandi. Þeir töldu einnig að þær bætur sem þeim voru dæmdar á grundvelli 6. gr. sáttmálans hefðu ekki verið fullnægjandi.

Niðurstaða

Um 1. gr. 1. viðauka: Dómstóllinn tók fram að kærendur hefðu verið sviptir eignarrétti yfir landsvæðunum tveimur og að það hefði verið gert á grundvelli lagaheimildar. Dómstóllinn tók til skoðunar hvort eignarnámið hefði verið í þágu almannahagsmuna. Tekið var fram að skilyrðið um almannahagsmuni væri matskennt og að löggjafi hvers ríkis hefði vítt svigrúm til mats um hvort efnahagsleg eða félagsleg verkefni væru í þágu almannahagsmuna. Dómstóllinn myndi ekki taka það mat til endurskoðunar nema greinilegt væri að matið væri ekki byggt á málefnalegum sjónarmiðum. Dómstóllinn taldi að hið umdeilda eignarnám hefði verið í almannapágu þótt almennir borgarar hefðu ekki bein not af viðkomandi eign. Dómstóllinn lagði síðan til grundvallar niðurstöðu maltneskra dómstóla um það hvaða not höfðu verið af landsvæðunum í kjölfar eignarnámsins þrátt fyrir að kærendur héldu öðru fram.

Þá tók dómstóllinn til skoðunar hvort gætt hefði verið meðalhófs við eignarnámið m.t.t. þeirra almannahagsmuna sem því hefðu legið að baki. Tekið var fram að við slíkt mat skipti höfuðmáli hvort bætunar hefðu verið í samræmi við þá réttindaskerðingu sem kærendur hefðu orðið fyrir. Dómstóllinn tók þó fram að 1. gr. 1. viðauka sáttmálans tryggði ekki rétt til fullra bóta við allar kringumstæður og að mikilvægi þeirra almannahagsmuna sem í húfi væru gætu réttlætt að ekki yrðu greiddar fullar bætur í samræmi við markaðsvirði. Dómstóllinn taldi hins vegar að í þessu tiltekna máli hefðu aðstæður ekki verið með svo sérstæðum hætti.

Dómstóllinn taldi enn fremur að sá langi tími sem leið frá því að eignarnámið fór fram þar til bætur voru greiddar til kæranda hefði ekki verið í samræmi við anda sáttmálans og að ekki skipti máli í því samhengi að vextir voru lagðir á bótafjárhæðina. Hvorki úrskurðarnefnd um eignarnámsbætur né maltneskir dómstólar hefðu ákvarðað sjálfar bæturnar fyrir eignarnámið m.t.t. þessa. Af þessum sökum taldi dómstóllinn að kærendum hefðu ekki verið greiddar bætur í samræmi við þá hagsmuni sem skertir voru með eignarnáminu og að maltnesk stjórnvöld hefðu brotið 1. gr. 1. viðauka sáttmálans.

Um 6. gr.: Dómstóllinn tók fram að þrátt fyrir að maltnesk stjórnvöld hefðu viðurkennt að brotið hefði verið á kærendum og greitt þeim bætur þá hefðu bæturnar verið a.m.k. 30 sinnum lægri en þær bætur sem mögulega hefðu verið ákvarðaðar hjá dómstólnum með hliðsjón af dómafordæmum. Aftur á móti hefðu kærendur ekki náð að láta reyna á þessa málsástæðu fyrir landsrétti þar sem þeir fullnægðu ekki réttarfarsskilyrðum landsréttar. Af þessum sökum hefði maltneskum stjórnvöldum ekki gefist færi á að leiðrétta málsmeðferðina í samræmi við 35. gr. sáttmálans. Þess vegna taldi dómstóllinn að ekki unnt að taka kærana til frekari meðferðar.